Перегонівка. *Енциклопедія Сучасної України* (2026)
ISBN: 966-02-2074-X
DOI: 10.5281/zenodo.19714997

ПЕРЕГО́НІВКА — село Голованівського району Кіровоградської області. У червні 2020 з Перегонівської (з селами Давидівка, Полонисте та с-щем Лісне), Крутеньківської, Лебединської (з селами Лещівка, Табанове, Тернове) та Семидубівської сільських рад утворено Перегонівську сільську громаду (189,5 км^2, станом на 1 січня 2022 — 4404 особи). П. знаходиться на р. *Ятрань* (притока *Синюхи*, басейн Південного Бугу), за 150 км від обласного центру, 22 км від с-ща Голованівськ і 30 км від залізничної станції Ємилівка. Площа 6,7 км^2. За переписом населення 2001, проживали 3448 осіб; нині — близько 3 тис. осіб; переважно українці. В околицях виявлено Володимирівську палеолітичну стоянку, неолітичне поселення, поселення трипільської та черняхівської культур, кургани кочових племен. На старому цвинтарі знайдено кам'яний хрест, на якому зазначено дату 1391. У писемних джерелах П. вперше згадується 1604. За народними переказами, назва села походить від того, що тут через Ятрань був брід, через який кримсько-татарські загони «перегонили» ясир. Жителі брали участь у Визвольній війні під проводом Б. Хмельницького, Коліївщині та гайдамацькому русі. За часів Козаччини П. перебувала в складі Уманського полку. 1760 сюди перевезено дерев'яну церкву з с. Тальянки (нині Тальнівського р-ну Черкаської обл.). Після 2-го поділу Польщі 1793 відійшла до Російської імперії. Значний період село належало графам Потоцьким, пізніше — княгині М. Святополк-Четвертинській. 1795 було 122 двори, мешкали 550 осіб; 1886 — відповідно 265 і 1717; 1899 — 526 і 2817. У 1797—1925 — у складі Київської губ.; 1797—1923 — Уманського пов. Тривалий час село належало до Підвисоцької волості. 1861 відкрито церковно-парафіяльну школу. 1902 введено в експлуатацію Перегонівський цукровий завод, що працював до 2001. Під час воєнних дій 1918—20 влада неодноразово змінювалася. У вересні 1919 в бою поблизу П. махновці розбили добірні офіцерські полки денікінців, а потім здійснили стрімкий рейд у їхні тили, захопили Катеринослав (нині Дніпро), Олександрівськ (нині Запоріжжя), Маріуполь (нині Донецької обл.), Нікополь (нині Дніпропетровської обл.), Мелітополь, Бердянськ (нині обидва — Запорізької обл.). Через Черкащину та Кіровоградщину, зокрема й через П. проходив рейд частин Армії УНР на чолі з генералом М. Омеляновичем-Павленком денікінськими та червоноармійськими тилами. 1923—30 П. — у складі Уманської округи; 1932—38 — Київської, від 1939 — Кіровоградської областей; 1923—32, 1939—59 — Підвисоцького, 1932—39 — Бабанського, 1959—62 та від 1965 — Голованівського, 1962—65 — Новоархангельського р-нів. 1923 було 858 дворів, проживали 3619 осіб. Наприкінці 1929 у П. розпочався процес суцільної колективізації, що супроводжувався репресіями. Жителі потерпали від голодомору 1932—33 (встановлено імена 225 осіб, які померли голодною смертю). Від 3 серпня 1941 до 14 березня 1944 — під німецькою окупацією. Нацисти розстріляли 94 особи, з них близько 60 євреїв. Діяло підпілля. На фронтах 2-ї світової війни воювали 567 воїнів-земляків, з них 247 загинули. У братській могилі поховано 153 воїни-визволителі. 1946 на Ятрані збудовано ГЕС. Мешканці відстоювали європейські цінності під час Помаранчевої революції (2004) та Революції гідності (2013—14), брали участь в антитерористичній операції та операції Об'єднаних сил на Сході України (2014—22), воювали після початку повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну (від 24 лютого 2022). У П. — ліцей, дитсадок, Будинок культури, лікарська амбулаторія. Збереглися будинки, зведені 1899, 1906, 1912. На початку 1990-х рр. споруджено Хрестовоздвиженську церкву. Серед видатних уродженців — зоотехнік, член-кореспондент НААНУ М. Березовський, художник-монументаліст, заслужений художник України О. Олійник, хоровий диригент, піаніст, контрабасист, заслужений артист України О. Чух, журналіст В. Мостовий.

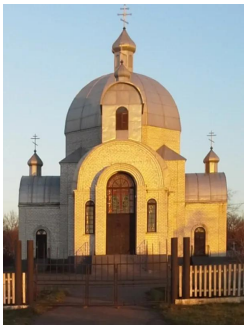
Рекомендована література

1. Бокій Н. М., Брайченко О. Д., Куценко Л. В. До джерел історії краю. Кр., 1994
2. Бевз Г. П. Історія Уманщини. К., 1997
3. Піддубний С. Між Ятранню і Бугом. Кр., 2002
4. Його ж. Унікальна знахідка в Перегонівці // Там, де Ятрань. 2003. № 44
5. Харченко М. Уроки історії і сьогодення // Вісник Голованівщини. 2005, 4 жовт.; Кіровоградщина. Історія рідного краю. Кр., 2012.

Л. І. Голобородько, *Довгополов В. О.*

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:
Перегонівка / Л. І. Голобородько, Довгополов В. О. // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2026. — Режим доступу: https://esu.com.ua/article-892372

2001–2026 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).